

Acésta fôia ese  
cate 3 côle pe luna  
si costa 2 fiorini v. a.  
pentru membrii aso-  
ciatiunei, éra pentru  
nemembrii 3 fr.  
Pentru strainatate  
1 galbenu cu porto  
postei.

# TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana  
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se  
face numai pe cate  
1 anu intregu.  
Se abonédia la Comi-  
tetulu asociatiunei in  
Sibiu, séu prin posta  
séu prin domnii co-  
lectorii.

Nr. 2.

Brasiovu 15. Ianuaru 1876.

Anulu IX.

**Sumariu:** Scurta descriere a unoru evenimente intemplete in muntii apuseni ai Transilvaniei, cu comunele Buciumu, Abrudu-Satu si Carpinisiu. — Adaoase, adnotatiuni si rectificari la istori'a regim. alu II. romanu. — Documente historice din 1848 et 1849. (Urmare.) — Bibliografia.

## Scurta descriere a unoru evenimente intemplete in muntii apuseni ai Transilvaniei, cu comunele Buciumu, Abrudu-Satu si Carpinisiu,

incepute in a. 1837 in lun'a lui Iuliu si continuate pàna in 1847.

Comun'a Buciumu cu asia numitele predie séu mai esactu, filiale, Cerbu, Isbit'a, Buciumu sasa, Poieni si Muntari; — comun'a Abrudu-Satu, cu filialele Suharu, Ciurileas'a si Buninsinia; Carpinisiu singuru fara prediu, tôte acestea comune au avutu inca dein tempurile principiloru nationali unu privilegiu, prin care era scutite de prestatiunea roboteloru iobagesci la domnulu pamentescu, care aici era fisculu; ci locuitorii loru cá baiasi, in puterea privilegiului loru avea se administre in totu anulu la camara, séu cumu se dice pe airea, la thesaurulu tieriei, câte trei punti de auru. Cu acestu privilegiu au traitu acelea comune principale si filialele loru pàna la an. 1820, administrandu nu numai cei trei punti de auru prescrisi in privilegiu, ci si pàna la 20 de punti pe anu. Firesce cà li se platea cá si la baiessii dein Abrudu si Rosii'a, tragându-se numai decim'a, si spesele topitului. Acésta stare a locuitoriloru irrita pism'a domniloru spani si administratori ai dominiului fiscale numitu alu Zlatnei, mai cu séma dupa-ce administrarea dominieloru fiscali deveni pe mana magiariloru, parte dein ura nationale, parte dein punctulu de vedere de modus merendi; cà ci precumu amu vediutu, in dominiulu Campeniloru prestarea roboteloru aducea bune sportule spaniloru, controloriloru, ba si judiloru dominali, pentru-cà parte scutea pe unii pentru bani, parte fiindu-cà le dá pe di de lucru dela camara si ceva plata, care inca mare parte se stracurá priu manile spaniloru, controloriloru si ale judiloru dominali, de care spanulu, controlorulu dein Abrudu-Satu care avé sub stapanire numai grigi'a si manipularea paduriloru, nu se poté bucura. Ba si prefectulu dominiului fiscale dein Zlatna inca suferea mare defectu in sportulele sale, ca-ci aici nu avé de a pune judi dominali in totu anulu in fia-care comuna, precumu puné in dominiulu Campeniloru si Zlatnei, despre carii e lucru adeveritu, cà trebuea se dea domnulu prefectu cam dela 20 galbeni, di: douedieci

de galbeni in susu; apoi lucru fórte firescu, cà candidatii séu concurentii trebuea se se inpace si cu domnii, cu spanu, controloru, pincernariu (colceriu), cà toti asteptau dio'a cea luminata, in care avea se constitue judi dominali. Acestu scadiamentu dein veniturile functionariloru era fórte batetoriu la ochi domnului profectu, spanului si controloriloru, dela asia numita spania dein Abrudu, pentru-cà acestea comune nu avea, nici au avutu vreodata judi dominali, ci ei avea unu magistru de bai (numitu vulgo Bergmeister), care se alegea de càtra respectivele comune, apoi se intarea pe viétia de càtra presiedintele judetului montanu, Judicium Montanum. Acestu oficiu l'a portatu pàna la mórte si tatalu fericitului metropolitu Siulutin in comun'a Abrudu-Satu, care oficiu era inpreunatu cu unu salariu erariale. Asia administratiunea fisco-dominale dein Zlatna cu spanii dein Abrudu-Satu miscarà tóta piatr'a la regesculu tesaurariatu, cà se constringa si pe acestea comune mai susu amentite la robota. Tesaurariatul silia pe locuitori prin auctoritatele comitatului; inse comunele nu s'au supusu la robota. De aici se incepù unu procesu formalu intre fiscu si mai de multe ori amentitele comune. Procesulu curse la comitatu, la tabl'a regésca si la gubernu. Era inse lucru firescu, ce s'a potutu vedé dein capulu locului, cà comunele voru perde procesulu, precumu l'au si perdutu sub pretestu, cà n'au mersu la tabl'a regésca, pentru cà se'si produca la tempulu seu inaintea asia numitului forum productionale privilegiulu ce voru fi avutu. Comunele avea in Aiudu advocatii loru, pe carii ii platea grasu. Advocatii inbarbatá pe ómeni ca voru dobandi; inse tesaurariatul dupa-ce s'au adusu final'a decisiune, au cerutu dela gubernulu Transilvaniei brachiumu militare, adeca fortia armata asupra comuneloru. Gubernulu a si incuviintiatu esirea fortiei armate pe capulu locuitoriloru.

Asia in an. 1837 in 6. Iuliu veni acelu brachiu sub conducerea vice-comitelui Predetics dein partea comitatului, éra dein partea fiscului administratorulu dominiului fiscalu dein Zlatna, Franciscu Fillenbaum, cu o compania de pedestrime sub conducerea capitanelui Vizner si a vice-capitanului Wolfahrt, asemena unu despartimentu de cavaleria dintre grani-

tierii secui dela Oiesdia si Agarbiciu, sub conducerea locotenentului Potsa, éra cá jude procesualu (subprefectu, szolgabireu) era Tóvisi Gergely. Acestia cu totii sosira in 6. Iuliu 1837 in prediulu Buciumului numitu Cerbu. Pe aici trecura in liniste, provocandu poporul cá se vie in satu (Buciumu). Trecundu inainte in confiniulu hotarului Buciumu-Satu, afla implantatu unu lemnu, in alu carui verfu crepatu era pusu unu banu, precumu dicea ei de trei mariesi, cá protestu, se nu intre in comun'a loru. Trecura si pe aici; inse in departare cá la 500 de pasi, era adunati cá la 200 de ómeni, inse nu armati. In fruntea acestora stá unu Cosma Manasie dein prediulu Muntari, tienendu cu amendoue manile privilegiulu decopiatu si aratandu'lu cátra conducatorii brachiului. Sosindu in fruntea cavaleriei capit. Vizner se arunca cu calulu dreptu spre Cosma Manasie, si vrù se'i smulga scrisórea dein mana, inse acesta o trase indereptu. Atunci capitanulu Vizner incepù a'i mesura pe spate si capu cu sabi'a; elu se aruncà si ei prinse calulu de freu; poporul incepù a fugi pe unu períu in susu; dara locotenentele Potsa comandà cavaleri'a in susu, care intorse pe ómeni indereptu, apoi ii luara in careiu, si ii adusera in satu (Buciumu). Aici ei inchisera in mai multe staule (grasdiuri), punendu sentinele indoite in giuru; dupa acésta numai decátu dedera ordinu judelui comunalu, cá se aduca diece capete de vite, care aducëndule, macelariulu dein Abrudu, Kóvári Jozsi le taià fara mila, apoi bucatariulu Gyöngyösi dein Zlatna, pregatí unu prandiu stralucitu. Asia domni se ospetara plini de bucuria, cá au facutu o invingere asia mare. Inse la prandiu dise Vizner: Dóca era numai 200 cá Manasie, in sila amu fi intratu in Buciumu. A dou'a di se incepù criminal'a si barbar'a executiune. Mai antaiu fù scosu la banca Cosma Manasie cu alti noue insi langa sine. Pe acesta ilu pusera mai antaiu pe banca, apoi 4 corporali dela cavaleria, unguri dein Ojesdia si Agarbiciu, s'au perendatu, pàna ce iau mesuratu 100. di: una suta de toiege. Elu era in etate ca de 28 séu 30 de ani, de statura de midiulocu, omu camu uscatiosu, inse curagiosu, dara nefericitu, cà-ci prin crancen'a bataia fù infrantu de síele, adeca schilavitu asia, in càtu nu mai era in stare de a'si mai castiga pana siesi si familiei sale, ci in tóta viéti'a sa au amblatu in cârji; l'amu vedintu schilavitu, cersindu inca si pe la an. 1852, dara apoi a moritu. Dupa acesta urmà executiunea cu ceilalti pe rondu, care durà 5 dile; inse nici unulu n'au scapatu dein 40 de toiege mai diosu, ci camu 50—60 si 80. Merita aici a se aminti si acea giurstare, cá pe ceia carii era surpatí, séu cumu se mai dice, avea vetamatura, de cari suntu multi intre baiesi, ii batea cu câte 50 de vergi (smicele) pe trupulu golu.

Dupa-ce petrecura aici 9 dile, macelara la vreo 50 de vite, si storsera vreo 20 de mii fl. m. c. in bani sunatori, plecara in 15. Iuliu cátra Abrudu. Era intr'o di de luni, candu e tergu de septemana in

Abrudu. Eu eramu in Abrudu, unde vediu pre unu Cióra Ilie (Simina) dein Abrudu-Satu, care inca amblase cá plenipotentiatu in caus'a comuneloru, si mie imi era cunoscutu, fiindu-mi consoçiú intr'o baia. Eu ei diseiu: Baciule Ilie, te fa camu de laturi, cà-ci astadi mane voru vení catanele aici, apoi se nu o patí cá Buciumanii. Acésta era camu pe la 2 óre dupa amiadi. Noi stateamu in piatia, inaintea pravaliei (boltei) lui Enyedi Jozsi; dara spre mirarea mea omulu simplu imi respunse, ca nu crede se vie, cà-ci orasiulu nu'i lasa se tréca pe aici. Elu abia terminà vorb'a, candu se si audira dobele pe uliti'a de cátra Buciumani. Eu ii diseiu: acuma credi baciule Ilie. Elu imi respunse: Acuma nu numai credu, ci si vedu, cá se si vedea fruntea militiei. Asia Ilie o tuli la plafu. Indata si sosira in midiulocu piatiei; in frunte era Vizner cu sabi'a radicata in susu, candu éta cà vine inaintea lui unu haiducu alu orasiului, care se numia Friss Pista. Acesta inca era cu toia-gulu seu radcatu in susu, si dise in limb'a magiara aceste cuvente: Intréba domnulu jude primariu, cá cu a cui licentia treceti prin orasiu? Atunci capitanulu Vizner strigà cátra elu: Weg von hier. La aceste cuvente Friss Pista le puse in teaca si se facù nevedintu printre multimea de poporu. Judele care l'au tramisu, se numea Nagy Károly. — Totu in acestu momentu vede consiliariulu Fillenbaum, pe unu omu dein Carpinisiu cu numele Coroiu Petru, care era departe de mine cá vreo 15 pasi, si ilu intréba, de unde esci? Elu respunse: dein Carpinisiu, Maria Ta. Atunci se intorse cátra unu oficialu dela spania si ei dise: „Ez is aféle, si acesta e de aceia. Acela ei respunse: mind aféle, totu de aceia. Atunci striga: Patroll her, si venira 5 soldati cari ilu luara intre puscii. Ii mai dise: pe tine facemu catana. Elu respunse: Nu suntu bunu, Maria ta, ca suntu vermesosus dein lontru. Acestu Coroiu Petru era in etate camu de 28 de ani, cantoru si curatoru la baseric'a gr. or. dei Carpinisiu. Asia l'au dusu intre puscii, si iau mesuratu 30 de toiege, in 16. Iulu in curtea judelui comunalu Bidiga Alexandru (Ciocu).

Aici in Abrudu-Satu comisiunea petrecù numai in 15. si 16. Iuliu, in care tempu facura repartitiuni, câte vite de macelatu se aduca, si cáta suma de bani; asia si pe celu mai miseru se repartira câte 5 fl. m. c., éra pe cei mai cu stare la 10 fl., ba si pàna la 20 fl. m. c.

In 17. Iuliu plecara cátra Carpinisiu. Dupa prandiu, si camu pe la 5 óre in aceeași di ajungendu in marginea satului la unu podu care este pusu peste ap'a Vîrtopului numita, aici stetera in locu si incarcara puscele. La marginea podului se incepe gradin'a parochului gr. c. Ladislau Balintu; totu acolo era si este si astadi o cruce; langa crucea aceea stetea amintitulu parochu cu parochulu gr. o. Moisi Manovicu, éra cu càtiva pasi mai inainte, stetea unu singuru omu cu numele Onu Precupu, candu-va granadiru, éra acuma demisionatu. Acesta tienea in mana

o flamura alba. Vice-comitele ilu intréba, cà ce voiesce cu aceea? Elu response: noi voimu pace. si acesta e semnu de pace, si noi primimu brachiulu, déca e trimisu dela inaltiatulu Imperatu, si nu ne punemu in contra. Ca acésta ei response v. comitele: Bine, ca déca nu ati vré pace, eata pacea este aici, aratandu pe cavaleri'a care era in fruntea pedestriimei. Dise mai incolo: Asia dara déca voliti pace, totu omulu se stea acasa, si candu va fi chiamatu se stea inaintea comisiunei, ca apoi cu voi nu vomu face cumu amu facutu cu Buciumanii. Asia incarterindu-se cu totii, a dou'a di in 18 au luitu list'a contributiunei si au facutu repartitiunea. Dupa acésta s'au confiscatu tóta averea miscatóre a corifeiloru cari au amblatu in caus'a procesului. Acestia era dein Carpinisiu cu numele Gligoru Ionutiu (Rendesiu), Sirbu Todoru si Balea Georgie (Bocsia). Acesta avea locuinti'a sa tocma langa fundulu internu unde au fostu cas'a lui Closca, éra dupa anulu 1784, derimata. Aici au statu comisiunea pâna in 21. Iuliu, cu totu brachiulu militariu, apoi dupa-ce se macelara multime de vite, si s'au strinsu banii repartiti, in aceiasi di au esitu dein satu.

Dupa daunele ce s'au facutu acestoru comune in vite si in bani, dara mai cu séma prin terorismulu cranceneloru batai, s'au invoitu cà voru presta robota, rezervandu-si dreptulu de a'si continua procesulu. Aici vine a se insemna, cà dilele de robota care le-au fostu defiptu, era 6 septemani pe anu, in care primavér'a si tómn'a aveau a merge cá se scota lemnele aruncate pe apa dein munti pentru ustrinele (cohurile) dela Ofenbaia. Li-s'au promis de càtra comisiune, ca pentru acelu lucru voru capata si ceva plata dela erariu, cà-ci erariulu platea camu 20 cr. m. c. la unu lucratoriu, pe di; inse acésta suma inca se stracurá prin manile oficialiloru spanali, si ale judiloru dominali, in càtu ómenii primeau fórte pucinu, ba unii mai nimicu, pentru-cà nu li se dá bani atunci candu isi implinea dilele, ci îi amaná cá se mérga acolo peste 2 séu 3 septemani, apoi dupa ce mai petrecea pe acolo câte 3—4 dile, se trediea ca capeta 3—4 donedieceri. Asia la partea cea mai mare de ómeni urinduse de atata strapatie, nu mai mergea dupa bani pe la Ofenbai'a cale de 4 miluri. Ei prestara acésta robota vreo 6 ani; inse vediendu de o parte, cà sum'a de bani ce li s'au apromisu nu li se dedea, éra de alta parte vediendu, cà cei cu stare mai buna, adeca asia numitii bogati, nu mergu cu densii, nici nu tramitu in loculu loru pe altii, ci dupa cumu insii dicea, candu îi intrebá: Noi neamu inpacatu cu domnu spanu, si cu judele dominalu, nu avemu de a merge pe acolo; si asia ómenii successive éra au incetatu a mai presta robota, cari cu tóte ocasiunea se provocá la privilegiulu ce'lu avusera in putere.

Aici mai am se atingu, cà dein partea fia-carei comune era alesi barbati de incredere, carii portau procesulu prin advocati. Asia dein partea Carpini-

siului era cei trei, pe carii iam amintitu mai susu, éra dein partea Buciumaniloru, era unu Crisnicu Todoru, Ciandra Todosie si Davidu Pavelu (alu Digi); dein partea Abrudu-Satului Cióra Georgie si Simina (Cióra) Ilie. Acestia toti au fostu prinsu si escortati la arestulu dominale dein Zlatu'a, mai antaiu, éra de acolo in carcerile comitatului la Aiudu, confiscanduli-se tóta averea-miscatóre. In Aiudu iau tienutu unu anu si diumetate, unde frecau pentele cele de 24 punti, si maturau in tóta septeman'a piati'a.

Dupa acestia se radicara altii, carii au pasitu cá conducatori ai procesului; inse acestia ab incognito, mai cu séma Buciumanii, carii mergendu la Aiudu la advocati, acolo se intalnira cu una femeia, care se numea Varga Katalin, nascuta precumu se spune, deintr'unu satu de langa Kohalmu (Rupea). Acésta era muliere agera si elocenta; vorbindu ea bine limb'a romana, apuca cu ómenii nostri in vorba. Acestia îi spunu tóta caus'a, la care ea dice, cà le va ajuta, cà-ci densa are unu frate care este agentu la curtea imperatésca in Vien'a, si numai se urdiésca procesulu aici la Sedri'a generale, cà apoi la curte este tréb'a ei. Ómenii se bucurara, si asia conducenduse dein nou advocatii, adusera pe Varga Katalina, séu cum o numea ei, „dómn'a nóstra,“ la Buciumu-Poieni. Aici îi facura locuintia stabila. Ea dein candu in candu mergea la Aiudu la advocati, de unde aducea resultatulu, cà sub numerulu cutare s'au bagatu cartile loru la gubernu; de alte-ori cà sub cutare numeru la curte. Imi aducu bine aminte, cà in anulu 1845 volindu a exarenda oficiulu fisco dominalu dreptulu crismaritului in Buciumu, unde nu mai fu exarendatu, ci comun'a avea jus liberum educilli, Varga Katalina scrise o epistola la unu advocatu dein Abrudu, Szakáts Samuel, in care ilu rogá cá se conclure la spanatulu dominale dein Abrudu, se nu faca nebulia cu exarendarea crismeloru, pentru-ca dicea ea, s'ar putea intempla ceva nenorocire in satu. Epistol'a era in limb'a magiara; o amu cétitu si eu. Ce e dreptu, nici ca s'au exarendatu pâna in 1848, adeca numai dupa-ce vení sant'a libertate nemtiésca si ungrésca.

Lucrurile standu asia, tesaurariatulu si administratiunea fisco-dominale neincetatu provocá pe oficiulu comitatului cá se prinda pe Varga Katalin, care au adusu pe poporu éراسi la renitentia, si agitédia intre poporu in contra fiscului. Dela comitatu venea ordinatiuni peste ordinatiuni la judele procesuale politicu (szolgabireu), cá se o prinda. Dela acesta venea la judele comunalu; inse poporulu dicea, cà cine va avea diece capete, se-si puna numai man'a pe dómn'a nóstra. Asia nime nu cutediá se se atinga de densa, de si venea de multe-ori si la Abrudu la tergu de septemana; inse totu-deauna cu trei patru juni dein cei mai vigorosi in giurulu seu. Asia densa petrecu camu dela anulu 1840, in comun'a Buciumu-Poieni in cea mai buna siguritate si liniste, pâna in anulu 1847.

Nunc venio ad fortissimum virum.

Cu inceputulu anului 1847 in <sup>17</sup>/<sub>8</sub> Ian. intra in opidulu Abrudu vicariulu generale alu episcopiei Sibiuului Andreiu Siagna cu vice-comitele comitatului Albei-inferiore Pogány György. Vicariulu Andreiu Siagna dupa-ce s'au incuartiratu la curatorulu primariu Alesandru Colosia, numai-decàtu trimite la Buciumani unu clisieriu (crisnicu, fetu), cá se vie la densulu parochulu dein prediulu Isbit'a Georgie Suci, care presentanduse, ei demanda cá se pregatésca pe dio'a urmatóre, care era botezulu Domnului, unu prandiu, cà-ci santi'a sa cu alti domni va fi acolo la cultulu divinulu si la prandiu, si se concliamu la beserica si pe fruntasii dein celelalte comune, precumu si pe domni'a loru, cà are se le vestésca nescari ordinatiuni venite dela Imperatulu. Pop'a fiendu omu cu stare buna, pregatí unu prandiu stralucitu; insciintià pe fruntasii poporului dein tóte comunele Buciumani cá se vie la beserica in Isbit'a, cà vine Mari'a sa domnulu vicariu, se le vestésca unele porunci venite dela Imperatulu. Asia pe candu se mai terminà cultulu divinulu, ómenii concurgu dein tóte partile. Esindu dein beserica, ii intréba cumu stau cu procesulu cu Fisculu. Ómenii spunu, ca procesulu curge. Ii intréba mai incolo, ca au ceva carti. Ei respundu, cà au la dóm'n'a. La aceste le respunde parentele vicariu: Asiu vrea se le vediu. Atunci ei provóca pe dóm'n'a care stá mai in departare intre poporu, cá se mérga la Mari'a sa se'i spuie. Dóm'n'a se apropie cu incetulu, pàna deinaintea portiei parochului Suci, unde langa o sanie cu patru cai stetea vicariulu Siagna si vice-comitele Pogány Gyuri. Apropianduse dóm'n'a Varga Catarina de sania, vicariulu schimba cu dens'a 3—4 cuvente in limb'a magiara, dupa aceea ei dice, se se suia in sania. Densa nu voiá. Atunci o apuca si o arunca in sania. Se arunca si vicariulu cu vice-comitele, si fiindu caii prinsu, strigara: Hajcsad Jantsi (Mana Ioane). Atunci cei patru cai sirepi, numai sburá pe calea cea de sania, éra poporulu care stá in departare camu de 100 de pasi, incremeni si stá uimitu, si numai doi teneri strigara: Nu lasati bata-ve Dumnedicu, ca éta, duce pe dóm'n'a nóstra. Inse sani'a nu se mai vedé, cà-ci trecu cá fulgerulu càtra Zlatna, unde si sosira in aceea di de tempuriu. De aici apoi pe dóm'n'a a dou'a di o escortara la Alb'a-Iuli'a, unde fu arestata in fortaretia pana in lun'a lui Novembre 1849, candu prin gubernatorulu Ludovicu Wolgemuth fu eliberata si obligata cá se se intórca la loculu nascerei sale, unde s'a si dusu. La acestu passagiu amu disu: nunc venio ad fortissimum virum; inse nu dein ceva ironia séu sarcasmu, ci dein acelu punctu de vedere, cumu cà prindietoriulu au avutu mare taria de sufletu si agerime de spiritu, cà déca nu se grabea, se intemplá o mare nenorocire de ambe partile.

Comunele nu se redimá in procesulu loru numai pe Varga Katarina, ci in anulu 1846 Septembrie 22. inchieiera unu contractu cu advocatulu de langa

gubernulu Transilvaniei domnulu Alesandru Bohetielu, subinsemnatu de Pál Sándor si Hoszu Lászlo, cá se le pórtu procesulu. In contractu stá, cá se'i dea in totu anulu pàna la finirea procesului 100 fl. m. c., care suma avea a o solví in doue rate, si adeca 50 fl. in 22. Martiu, éra 50 fl. m. c. in 22. Septembrie. Acestu advocatu au aflatu de bine a merge in acésta cauza la faci'a Maiestatei sale Imperatulu Ferdinandu cu doi deputati dein comunele procesuante. Comunele au alesu si plenipotentiatu in 1847 Martiu 1. pe Coroiu Petru (celu batutu) dein Carpinisiu, si pe Crisnicu Todoru dein Buciumu-prediu Poieni, si cu acestia au calatoritu dn. advocatu Bohetielu (acuma capitanu supremu la Nasendu) in lun'a lui Martiu 1847 la Vien'a, de unde ce respunsu séu resolutiune va fi primitu, nu sciu, ci in urma anulu emanciparei popóraloru 1848 puse capetu si acestui procesu.

Amu-scrisu in Rosi'a de munte, in anulu 1875 lun'a lui Novembre, sine ira et studio.

Simeone cavaleru de Balinth,  
parochu g. c. alu Rosiei si prot. tract. Bistrei.

### Adaose, adnotatiuni si rectificari la istori'a regimentului alu II. romanu.

(Urmare.)

In 3. Ianuariu 1849 desdemanétia plecandu transportulu dein Lesiu, insocitu acumu si de Lazarik cu patrolulu lui, inaintédia prin munti si paduri.

La obîrsi'a Tureacului, mergundu mediculu regimentului Dr. Guido Nagy ceva pré inainte si departanduse de transportu, caditù fora veste in man'a unui patrolu de husari Kosuthiani, care cu grab'a lu dusera catra Tih'a, de unde apoi ajunse in captivitate la Clusiu.

Transportulu lui Binder au ajunsu sér'a la Dealulu-Senieniloru, unde a remasu pana demanétia in 4. Ianuariu 1849.

Mersulu era fórtu ostenitoriu; neua mare, caile neamblate; capitanulu Ioanu Paserariu (nasc. din tiér'a Oltului) si Kohl, avea langa densii unu soldatu sdra-venu din St-Georgiu, de pe valea Borcutului, numele lui Mihailu Sfrangea. — Acesta portá unu vasu de lemnulu cá de 6 copuri cu vinu bunu, apoi una traista cu victuale, in spate. — Audiai candu si candu pre bunulu Paserariu, ostenitu, siedindu pre unu grosu: „mei Mihaiu, mai ado cea pliosca.“ (de mortuis nil nisi bene).

Plecandu de aci catra Tihuti'a, vinu ómeni dein Borgau, si spunu, cà Bem ajunge acumu catra Tihuti'a, cumca Urbanu a trecut catra Poian'a-Stampi, si cà pre capit. Angerer l'au dusu ungurii in captivitate.

Acuma nu era consultu a trage catra Tihuti'a.

Binder cu ai sei se reintórna éراسi la Dealulu Senieniloru, dispune cá ladile cu zúnderii se le ascundia in padure, talianduse preste ele bradi si mo-

lidi, éra banii constatatori din metalu de argintu se impartu la oficiri si subof. pe langa specificare facuta de adjutantulu Domide. Acestea s'au facuta, pentru cà de aci incolo nu mai putea strabate cu caii.

Trecundu prin Poian'a lui Tolosiu dein Prundu, esf transportulu in drumulu celu mare dein diosu de comand'a la Dealulu-Rusu, si apucà catra Priporulu-Candri.

Atunci se audu tunurile in Tihuti'a, dovada cà Bem ajunsu acolo, au atacatu anteposturile lui Urbanu, lasate la Tihuti'a.

Mergundu transportulu catra Poian'a-Stampi, se intalnesce cu Urbanu, care cu escadronulu de dragoni Savoyen Nr. 5 grabese espre Tihuti'a intru succursu celoru atacati.

Cam preste un'a óra sosese in Poian'a-Stampi (pre teritoriulu Bucovinei) Urbanu cu dragonii si o parte a anteposturiloru din Tihuti'a, care a scapatu de acolo cu tunurile. Comandante de artileria éra Oblt. Franz Hübl dela reg. de art. Nr. 5 (astadi F. M. L. in activitate).

Inca in acea nópte (3. spre 4. Ianuaru 1849) s'a retrasu Urbanu impreuna cu despartimentulu lui Binder pàna la Dorna-Vatra.

In 5. Ianuaru 1849 camu pela 11 1/2 óre a. m. Bem in frunte cu legionarii vienesi si cu tunurile se aflà inaintea Dornei.

Se incinge bataia infocata, inse scurta, la podulu Dornei. Capit. Gerlak dela cordonisti vulneratu, mai multu soldati morti si vulnerati.

Urbanu se retrage catra Iacobeni si Valea Putnei. Bem nu s'a incumetatu a ne persecuta (verfolgen) mai afundu in Bucovin'a, audiendu, cà in Gur'a-Negri (in Moldov'a) langa Dorn'a se afla dejà unu despartimentu de cozaci rusesci.

La invasinnea catra Morosieni in 6. Februaru 1849 au avutu col. Urbanu afara de trup'a de linia Carolu Ferdinand, Sivkoviez si cordonisti, dein reg. seu propriu adeca alu II. rom. confinariu, pre urmatorii oficiri si subof. langa sene.

Capitanulu Simeonu Varareanu, locot: prim. Fr. Storch, adjut. Pantelemonu Domide, calopinu Carl Urbanu, sergente Gabriel Popu, corporali: Iacobu Gftia, Michael Orbanu, Ioanu Iliesiu, tribunu: Nicolau Rusu, voluntariu dela Chioaru.

Marsiulu, socotitu dein Dorna-Vatra, preste Poian'a-Stampi, Priporulu-Candri, Dealu-Rusu, Poian'a lui Talos, Dealulu-Senieniloru a duratu nu 20, ci 36 óre. Magur'a-Calulni, Tihuti'a, Fontan'a-Ianului, séu cu unu cuventu, totu muntele „Miroslav'a“ s'a incungiuratu. Toti au mersu pedestrii dela Urbanu pàna la gregariu.

Nea mare, frigu, carari neamblate.

Este adeveru, cà sergentele Gavrilu Popu dein Feldra a facutu multu prin escursiunea càtra Morosieni, a fostu inse mai totudéuna insocitu de corp. Gftia, Iliesiu si Orbanu, toti trei dein Borgau.

Apoi locot. prim. Storch servise mai inainte in

Borgau-Bistritia, cunoscea bene terenulu. La mandatulu lui Urbanu facuse mai nainte locot. prim. adjut. P. Domide, cu una compania de cordonisti o recogn. càtra Ilva-mare, avendu a cerca si a aduce acelea ladi cu zúnderi, cari s'au fostu ascunsu in dealulu Senieniloru in 4. Ianuaru 1849. Acésta recognosc. a urmatu in 30—31 Ianuaru 1849 si anume preste Poian'a-Stampi, Dealu-Friu, Dealulu-Ivan, apoi Ilva-mare, Dealulu Senieniloru, Poian'a lui Talosu si retour.

Spre transportarea ladiloru s'au recuiratu locuitori dein Cosna.

Intreprinderea a succesu; Domide a reportatu la întórcere col. Urbanu tóte cu d'ameruntulu, descriindu caile, potecile si starea inemicului in Rodn'a si Morosieni. Acestea considerate tóte, au nascutu ide'a in Urbanu de a intreprinde o navalire in Borgo-Morosieni si a prinde bat. lui Kofler.

Locot. Silvestru Thomi (acumu in pens.) éra comand. de pioniri; avea 100 granitarij dein populatiunea granitiera sub man'a sa in Poian'a-Stampi; densulu avea a inchide si a deschide drumurile, a face si a strica podurile, si a curati neu'a de pre drumu cu lopeti; de unde s'a si numitu acestu despartimentu „Lopatari.“

Éra navalirea (Ueberfall) in B. Morosieni a urmatu asia: Pana a nu crepa de di, in 6. Februaru 1849, Urbanu se aflà cu ai sei dein diosu de Morosieni, (càtra Tiha.)

Urbanu descopere comandantiloru de trupe in scurtu planulu seu, ceea ce pàna in acelu momentu nu se facuse, de téma cà se nu se intemple vreo tradare.

Éra inca camu intunerecu, candu ajunsera in capulu satului Morosieni la asia numit'a pórtá. Aci stetea unu vedetu; acela strigà: Álj, ki vagy? Storch pe acestea dice: „Székely katona.“ (Se asteptá de vr'o cateva dile se se schimbe batalionulu lui Kofler, cu altulu dela secui, despre care Urbanu a fostu afluatu mai inainte). Soldatulu unu slovacu, dice „dobre, dobre“ si pune pusc'a la petioru.

Gftia ilu cuprinde dein dosu, i tiene gur'a si i apuca pusca.

In momentu suntu culesse puscele caraulei (Wache), care era afara la paretele casei dein drépt'a, apoi soldatii dein laintrulu casei prinsi si pusi sub paza.

Asia a urmatu apoi si in Morosieni prinderea si desarmarea soldatiloru inemici din casa in casa. Asia a devenitu prinsu intregu batalionulu maiorului Kofler, 2 tunuri cu cai cu tóte bagagele, munitiunea, mediculu etc. etc. Colonelulu Urbanu insocitu de oficirii granitarii si 1/2 comp. cordonisti grabi numai de-càtu la cuartirulu oficiariloru inemici, cari toti eran in cas'a fostului locot. granitariu in capulu satului Morosieni dein susu. Se incungiura cas'a prin cordonisti; la usi si ferestri puscile in crucisiu. Urbanu apare in usia (densulu si of. lui cu sabi'a trasa) si dice „Guten Morgen! Urban ist da! „Sie sind gefangen!“ Maiorulu Kofler si 11 of. ai lui s'au inspaimantatu. Unii se spalá, altii se peptiná. unii 'si

tragea cismele, alții nadragii. N'au făcutu nece o încercare de rezistență, că-ci vediuă la ferestra baionetele. S'au escortatu cu totii la Tihuti'a, unde li s'a datu dejunu unu castrolu de supa de chiminu (Kümmelsuppe).

Pre candu se petrecea acestea in B.-Morosieni, vine un'a trupa de inemici de cătra B. Tih'a repede pe drumu cătra Morosieni; inse divisionulu Br. Sivkovich (capit. Kaufmann) postatu in capulu satului din diosu, ii primesce cu focu si i respinge indereptu.

Urban ajungendu la Tihuti'a cu cei prinsi si 2 tunuri, afla pe marsialulu campestru Fml. Malkovsky, care venise cu graba dela Campulungu, că-ci audise, că Urbanu ar fi disparutu dein Dorn'a, Primirea fū cu acestea cuvinte: „Herr Oberst! Ich gratulire zum M. Theresien-Orden.“ Oficiarii si soldatii prinsi fura escortati la Cernauti, si de acolo la Lemberg.

(Celu ce a vediuțu tōte acestea cu ochii, le-a descrisu aci cu d'ameruntulu, si adeverata este descrierea lui).

Dupa acēsta. excursiune inpreunata cu nespuse fatigue, a urmatu bolnavirea a multoru soldati austr. si asediarea loru in spitale in Dorn'a si Iacobeni. Colonelulu Urbanu i cercetă in tōte dilele.

La multi le degerasera petiōrele, nasulu, urechile; a trebuitu operatiune, la multi le a taliatu Drulu degetele, petiōrele etc.

Urbanu ii mangaiă, dandule remuneratiune in bani, cu numele la Clementu Todoru 30 fl., Antonu Dichtel 40 fl. Ferdinand Bladek 40 fl. m. c., la E. H. Carl Ferd. Nr. 51 L. I. Reg. Paul Barom 50 fl., Franz Hanns 25 fl., Fr. Narcissenfeld 100 fl. m. c., la Bucov. Cordons-Batail.

Pe candu bataliōnele regimentului granitariu s'au dusu catra Cernauti spre reorganizare, remasera in Cāmpu-lungu reserva (cloparii) pentru servitiu de transportu etc. Comand. era majorulu pens. Bezman, langă densulu locot. pens. Dimbulu si Gregoriu Mihailasiu.

Depoulu reg. cu cancelari'a de comptabilitate (Rechnungskanzellei) se află in Cernautiu, comandante cap. Luchi.

Dupa invasiunea dein Morosieni trupele inemice au capatatu spaima, s'au retrasu dein totu teritoriulu reg.; precumu si dela Bistritia pana catra Desiu si Clusiu.

Sciindu acestea Urban, a induplecatu pre Malkovsky, că se intre acuma repede in Transilvani'a pana catra Reginu si M. Vásárhely, se incerce o impreunare cu trupele lui Puchner, care pre atuncea se află la Mediasiu, si asia se elibere éراسi tiér'a de trupele inemice.

Malkovsky se involiesce. Urbanu pléca cu colón'a sa in 12 Februaru 1849 dein Dorn'a si ajunge in 14 Februaru in Iadu, fora se audia ceva despre inemicu.

In 15 Febr. Urban face cu of. stabului seu si

cu 1 comp. de cordonisti, apoi 1 escadronu drag. Savoieni Nr. 5 una recognosc. pana la Naseudu, cērcă familiere of. si ale partidloru de stabu, le imparte ajutōrie in bani, mangaie pre toti, posteadia 1 comp. de cordonisti (comand. Bauer) la Mocodu si se întorce la Iadu.

In 17. Febr. 1849 nóptea se face alarmu; una patrola de husari Kosuthiani vine de catra Bistritia si Wallendorf; pichetele schimba vr'o câteva puscaturi, Urbanu comanda se se faca 2—3 puscaturi de tunu catra husari, care tunuri se aflau in capulu din josu alu comunei. Husarii se retragu, locot. Iosifu Gaboru (nasc. granitariu dein Sieutiū) dela reg. de dragoni Nr. 5 i persecutēdia (verfolgen) cu unu plutonu de dragoni pana catra Bistritia.

Totu acestu of. facū una patrolare in 16. Februaru catra Bistritia, de unde aduse mai multe cara cu faina si proviantu, destinate pentru trup'a inemica. La pōrt'a cetatiei Bistritia (Spittelthor) era se'lu ajunga husarii inemici, daca Wilhelm Martens nu inchidea cu graba pōrt'a, si husarii fura opriti de a mai inainta. (Iosifu Gaboru este acumu colonelu in pensiune, si are mai multe decoratiuni.)

In 18. Febr. 1849 in diori de diua Urbanu ataca cu colón'a sa pe Ritzko si trup'a lui la Crainimetu (Beyersdorf) facundu mari perdiri inemicului; Ritzko colonelulu fiindu vulneratu s'a prinsu, apoi s'au mai prinsu 3 of. si 150 soldati, multa bagage, equipage si arme. Aci a cadintu mortu locot. prim. conte Baudissin dela dragoni Nr. 5 si mai multi soldati austriaci.

Locot. Gregoriu Botta facū una diversiune cu mai multi lancheri de catra Délulu Herinei, tocma in momentulu cerutu, apoi derîmă podulu dela Szerethalva (Seretielu). Capitanulu Fakler si Likudi cu 1 batal. Carolu Ferdinand, plecase anca de cu séra dela Iadu preste Dumitr'a, Cepanu si Trepen cu scopu se fia in 18. Febr. demanēti'a intre Crainimetu si Magerusiu in spatele trupele inemice. Inse fiindu nea mare si caile neamblate, s'a intardiatu si a sositu numai dupa finirea atacului.

Dela reg. II. rom. granitariu au luat parte activa la acestu atacu capit. Simeonu Varareanu, locot. I. Friedrich Storch, Pantelimonu Domide, Eduard Pamper, locot. II Gregoriu Botta, Carolu Urbanu, auditoru Adel. Rosenbaum, sergente Gavrilu Popu, corp. Iacobu Gítia, Mihailu Orbanu, Ioanu Iliesiu, voluntariu Nicolau Rusu.

In 19. Febr. 1849 s'au mormentatu in Bistritia colonelulu Ritzko, si contele Baudissin. Dela 19. pana 24 Febr. col. Urbanu cu colón'a sa remase in Bistritia, asteptandu dispositiunile dela Malkovsky pentru marsiulu catra Reginu.

In 25. Febr. 1849 sosi scirea la 12 óre amēdi, că Bem vine cu trup'a dela Reginu catra Bistritia.

In 26. Febr. 1849 urmă bataia mare, incependu demanēti'a dein josu de Borgo-Rusu, tienendu tōta diu'a si fininduse la B. Prundu.

Bem cu artileri'a sa numerosa atacă pe Urbanu

si colón'a lui. Compani'a de cordonisti dela Mocodu si rezerv'a de granitarii s'au retrasu preste Dealulu Strimbei in Valea Borgaului, si pogorindu preste Poderei le-a tramisu Bem si loru cateva glóntie de tunu. La acésta bataia au luat parte activa dein reg. rom. II. granitariu toti acei oficiiri si individi, cari au fostu in 18. Februaru 1849 in bataia la Crainimetu.

In acésta bataia au caditu morti: Eduard Pampert, locot. prim. comand. de bateria (monumentulu la Podulu dein josu de B. Prundu), locot. Fogarasi dela reg. Carolu Ferdinand.

Vulneratu locot. Kolozsváry, totu dela acelu reg., apoi mai multi soldati dela colón'a lui Urbanu.

Fml. Malkowsky cu brigadirulu Fischer v. See, in tempulu cátu s'a luptatu Urbanu cu Bem, au siediutu la Morosieni, facundu „Carbonadl si ceai,“ in locu se dea succursu la brigad'a Urbanu.

Dupa acésta bataia s'a retrasu Urbanu cu colón'a s'a in Bucovin'a, unde a si remasu la Dorn'a pana la intrarea corpului rusescu in 17. Iuniu, 1849, sub comand'a generariului Grotenhjelm.

Maiorulu Blaskovits a moritu de tîphus in Iacobeni la 20 Martiu 1849.

(Va urma.)

### Documente historice din 1848 et 1849.

(Urmare.)

31. Prochiamatiune, prin care se respunde la ale baronului Nicolae Vay si la a episcopului Ioanu Lemeni.

Comitetu națiunei romane kútr' Frații s'í romani.

Veți fi duceloc' pînă acuma Fraților, kúmk' okjrmír' d'rei Ardealului a' l'at'o ac'upra sa d'nal'tu d'enerarij-komando d' p'mele d'mp'ratului d' p'ter' manifestului d'mp'rtesc d' 3. Okt. a. k., pentru ca s' scap' deara de z'id'irile, ja'z'irile si p'g'nt'it'ile cele pe ma' az'ite, care le fak komisar'ii, si oam'ni l'í Kom'nt spre r'vin' națiunei z'g'reș' d'aint' a toat' l'at' k'ltivat'.

S' d'ici dar Fraților! k' dela 18/6 Okt. d'koaci' p'mai Ardel'ni a'cia s'nt kredin'osi d'nd'at'ul d'mp'rat, care ask'at' de por'ncile d'nal't'ul d'enerarij-komando d'mp'rtesc, care este d' Sib'is, iar c'ei ce ask'at' de komisar'ii fak'isnei l'í Kom'nt, a'cia toți s'nt nekredin'osi, si k'lk'tori de j'z'rt'nt.

A'cea d'k' s' o d'ici Fraților! k' deara ak'm este d'mp'rt' d' dox' p'rdi. Part' c' ret'it' d'ine k' Kom'nt, iar popoaryle cele m'lte: slavii, rom'ni, kroații, t'z'ii, nem'ii, d'nt' k' d'nd'at'ul d'mp'rat. K' fak'is' l'í Kom'nt p'mai z'g'reș' d'nt'; dar p' toți, k' s' l'at' s'atele cele m'lte z'g'reș'ii, care p' vor s' d'ie de el, d'ic'it' Besheleni cel vestit' a' d'nt' d' P'șta de F'rika l'í Kom'nt, ca s' p'z' s'k'uz're, k'm a' s'k'uz'rat pe kom'itele Ziçi; apoi ko-

mit'ele S'cheni z'g'reș' cel mare, si cel ma' k' m'nt' dek'rt' toți, a neb'nt' de s'p'z're, v'z'nd s' Kom'nt d'ic' la peripe pe z'g'reș'.

d' Ardeal d'ine k' d'nd'at'ul d'mp'rat: d'nal't'ul d'enerarij-komando, d'enerarij c'ei mar'i, of'ic'iar'ii d'mp'rt'it'ii si toate of'ile d'mp'rt'it'ii, națiun' rom'nt', si s'c' d'nt'reag'.

Z'g'reș'ii si s'k'v'ii s'nt p'rd'ii si p'rt'ic'ii de toat' l'at', pentru k' p' ap'z' d'ep'at'. N' v' temed' dar Frații rom'nt'! pentru k' ak'm od'at' pe voi v' ap'z' d'z'mnez' d'ic'it', care a voit, ca d' a'cest ap' s' s' rid'ic' d' p'z'ere si națiun' rom'nt'esk', v' ap'z' d'nd'at'ul d'mp'rat k' of'ile sale, v' ap'z' kroații, slavii, s'c'ii, kari se of'esk' al't'z'rt' k' voi pentru l'ib'rtat' național', pentru d'nt'rec'it' d'mp'rt'it'ii, si pentru d'nd'at'ul k' d'mp'rt'esk'.

d'aint' l'í Kom'nt, si a fak'isnei l'í p' este s'k'nt' nič' o naționalitate a'far' de c' z'g'reas'k'. El p' ma' v'rt' s' d'ie de d'mp'rt'it'ia Austriei, care s't' de at'rt' s'z'te de an'i; v'rt' s' o restoarne, si s' fak' o d'mp'rt'it'ie s'z' re'v'lik' z'g'reș'k' d'in mar' Adriatik', p'n' la S'z'ina.

V'z'nd el k' z'g'reș'ii s'nt p'rd'ii si slab'i, si d'k'nd'is'rații de alte sem'nt'ii mar'i si tar'i, de rom'nt', kroații, slavii si nem'ii; si tem'nd'ise, k' l'ib'rtat' d' va d'nd'at'ul si pe a'cest'ia la o tr'p't' de o potriv' k' națiun' z'g'reș'k', si a'ha z'g'reș'ii d'nt' vor perde dom'nia c' tirap' — s'z' care a' d'nt' o mie de an'i națiunile a'ceste, — s'iaș' prop'z', ca z'nd' si Ardeal'ul k' d'ra z'g'reș'k', s' d'esz'ar'ce pe toate națiunile de v'ș't'nt'ul cel s'k'nt' al naționalit'it'ii, si s' fak' d'in toate p'mai o națiune z'g'reas'k' mare si mare.

A'c'asta d'mp'rat'ul p' o v'rea, pentru a'ceea a'cest'ii oam'ni s'zb'at'ei s'a d'nt'iat' foarte tare pe d'nd'at'ul d'mp'rat', de ce p' l'as', ca s' z'g'reas'k' pe toți rom'nt', slavii, kroații, t'z'ii, s'c'ii, nem'ii, evrei' si. a., de ce p' l'as' s' p'ic'it' d'nt'rt'it'ia, si s' restoarne t'ron'ul d'mp'rt'it'ii Austriei d'imp'rez'nt' k' Aust'ia K'as' d'mp'rt'it'iesk'.

Oam'ni a'cest'ia tr'imit' k'rd'ii si prok'iet'it'iz'ni d' toate p'rd'ile; tr'imit' si rom'nt'lor, d' p'z'esk' Frații, ca k' l'ing'ș'ire s' av'at' dela kredin'ca k'tr' d'nd'at'ul d'mp'rat, si s' d'nt' k' ei.

Fraților rom'nt'! v'g'ad' de seant', ca s' p' v' d'nt'ele!

A'cest'ii oam'ni al'ta z'ik' si al'ta fak'.

Ei z'ik', k' patria este kom'nt' a t'z'tor, d'ep't'irile s'nt kom'nt' ale t'z'tor, si k' ar' fi d'mp'rt'it' d'ep't'irile de o potriv' k' rom'nt', nel's'nd'it'ii si d'nt' nič' t'z'kar' si p'vilec'ii.

D'aka e a'ha, de ce d'ered'ii 5, 10—20 mii dela cel ce v'rt' s' rid'ic' v're-o tipograf'ie? At'z'nt' p'mai Kom'nt' ar' p'rt' d'esk'ide tipograf'ie, ca z'nt' ce d'ine d'z'm't'ul neg'et'orilor d'in p'nc'ip'alele d'anz'iene, si skoate vani d'in iad. De ce p'z'eci c'ens' pe kap'et'ele d'ep't'at'ilor d'iet'al; ca s' fi' rep'zentat'ii d' d'iet' ma' p'mai nem'it'ii v'ostri, ce f'z'ser' d'nt'rt'it'ii k' s'nt'cele si s'z'doart' rom'nt'lor? De ce v'ad'ii p'vile-

џіат лімба воастръ, ка съ домпеаскъ песте челелалте, дакъ зічеџі къ аџі џерс привілеџіме? Де че аџі опріт, ші де че аџі зчіс не ромжні алегъторі ла Мъргіта ші не аіръ, дакъ зічеџі къ дрептъріле ле аџі дпнърџіт къ ромжні? Де че п'аџі лъсат не наџізнъ ромжнъ ка съ інтре ші еа ка наџізне дп каса чъ комънъ а дъреї, адекъ дп діетъ, знде съ фак леџі комъне пентрх Ферічірџ комънъ, знде се воръеџе, ші се пзпџ леџі пентрх моартџ ші віаџа наџізнілор, знде с'а фъкзт дпнтре аменінгері де моарте ші зпінъ чъ терорістікъ, каре не ромжні нічі одатъ нъ 'іа дндаторат, пентрх къ а фост фъкзтъ фъръ дпвоірџ наџізнеї ромжне, ші дп контра еї.

Аша дар фраџі ромжні! съ фіџі одіхніџі дп кзпощіџа воастръ, къ наџізнъ ромжнъ дп Ардеал нічі одатъ п'а фост свзсзъ не леџе міністеріџмі зпгзреск; комісарії міністеріџмі дпнпрезпъ къ тоџі ачеїа, карії дпнџ къ факџізнъ лџі Кошзт, нъ сжпт маї-марі леџіџі пентрх ромжні, ші ромжні нъ ле сжпт даторі къ аскзлтаре.

Авзїтаџі че зіче Ваї къръ ромжні прпн о прокіетъчїзне дпн 25. Окт. ап. кзрг.? Ел зіче, къ зпгзрїї ар фї слобозіт де іовъџіе не ромжні, ші ромжні дп лок де мълдъмітъ ар зчіде не зпгзрї.

Кзткъ ар фї слобозіт зпгзрїї не ромжні дпн іовъџіе нъ е дрепт, іаџ слобозіт дпълдатъ дпнърат, каре деосевіт дела 15. Марџіш ші 25. Апріл. дпкоаче аз дескїс тоате порџіле дпнъръџіеї сале, ка съ еасъ афаръ дпнтржпса дзхъл чел некзрат ал деспотїстмълї, ші съ дпнтре спїрїтъл лїбертъџії чел Ферічіторїх де попоаръ, каре дпсз зпгзрїї нічі одатъ нъ л'аџ кзпоскзт, нъ л'аџ чпнстїт, чї deadрептъл і с'аџ пзс дп потрївъ, перекзпоскжнд алте наџізналїтъџі афаръ де чеа зпгзреаскъ.

Зпгзрїї дпн контръ, тоатъ вара аџ адзс есекзџізнї не ромжні, 'іаџ зчіс ла Міхалџі, ла Лона, 'іаџ жефзїт, 'іаџ бътзт пъпъ ла моарте, ла Мікъсасъ, ла Арменї, дп Кжпшіе ші не аїреа.

Ромжні н'аџ оторжт не нічі зп зпгзр, пъпъ п'а спжпззрат Ваї не Алесандръ Бътржнеанъ, пъпъ кжнд п'аџ жефзїт де поџ Жкзрїле ші аџ пръпъдіт Ваїда-Къ-търашїл къ оаменї къ тот.

Тоате ачесте ле-аџ сзферїт ромжні къ о ръбдаре ероїкъ.

Маї тоате ачесте с'аџ фъкзт фїнд варонъ Ваї комісарїх міністерїал, ші тотъшї ромжні л'аџ прїїміт къ чпнсте дп адзпарџ лор дела Блаж.

Іар ел кзт ле-аџ респътїт пентрх ачестъ прїї-міре отеноасъ?

Дпашпте де венірџ ла Блаж ле-а фъгъдзїт ботве, ші дзпъ ачеџ а спжпззрат не фраџі лор. Пентрх че?

Пентрх-къ ле спзпџ ромжнілор, ка съ се артезе ші еї, къ ачелашї дрепт, къ каре с'аџ армат зпгзрїї ші сасїї, ші тот къ ачелашї скопџ.

Аша дар къ че дрепт 'іа спжпззрат? Нътаї къ ачела, къ каре пзтџ спжпззра ші ромжні не домнъл комісарїџ Ваї дп адзпарџ дела Блаж.

Дар наџізнъ ромжнъ, търтзрїсаскъ історїа, п'а авзт кзџет ръџ нічі одатъ дп контра наџізнеї зпгзреџії,

ші дп ачест анџ дпкъ с'а пзртат ка о вергзрџ, ші къ о ръбдаре історїеї некзпоскзтъ, пъпъ нъ о а скосџ дпн кзпнпът факџізнъ чеа терорїстїкъ, сілїндзо а се фолосі де дрептъл сџџ де апъраре ші де ресъзнаре.

Дрепт ачеџ ші історїа, чеа че жздекъ лътеа къ дрептате, ші нъ деспарте ефектъл де кзкса са, ва пъне не сзфлетъл факџізнеї ачестеїа пзстірџ сателор ші а орашелор, оторзрїле челе барбаре, спїнтекарџ копїлор, простїтзрїџ фемеїлор, ші деморалїсарџ локзїторїлор џереї, каре ле фак зпгзрїї ші съкзїї, ші тоате ачеле, къ каре ле респзнд ромжні дпгържтаџі ші дпвъџаџї дела еї.

Еї аџ апрїнс фокъл; акжм дар чїне ва пзтеа дп-пзта ромжнілор дакъ арде каса, че аџ апрїнс-о зпгз-ръл, ші чїне е віна, дакъ ва арде кіар ші не зпгзрї?

Еї аџ рзпт іазъл ші аџ адзс асзпршї потопъл че-рзлї ресъзнпторїх; чїне ва фї де віпъ дакъ се вор дпнека?

Ачесте обсервчїзнї фїе де ажзнс ла тоате про-кіетъчїзнїле, кжте аџ дат пъпъ акжм, ші орї кжте ва маї да варонъ Ваї ші зпгзрїї кошзтенї.

Фраџі ромжні! кжнд ва маї ворбі Кошзт ші Ваї де фръџіе, кжнд въ вор зіче ачестї оаменї, къ 'шіаџ дпнърџіт тоате дрептърїле къ вої, зїтаџівъ атзпчї ла фзрчїле пзсе не деазрї ші не ла држмзрї; адзчеџівъ ашпте нътаї де жеафзрїле ші оторзрїле дпн ачест ап, ка съ въ дпкредїџаџі, ші съ ведеџі къ окїї вострї монъментеле фръџіеї зпгзреџії. Дп зртъ жздекаџі, дакъ пот съ въ ізбеаскъ дптръ о кліпїтъ, чеї че в'аџ зржт ші в'аџ батжокорїт дптръ о міїе де анї.

Аџ ажзнс дпсз ла ачест комїтет наџіонал о про-кіетъчїзне датъ къръ ромжні кіар де къръ домнъл Іон Поп де Лемпї (ачеста е нътеле чел адевзрат) мітрополїтъл ші архїенїскопъл ромжнілор зпїџі къ бісе-рїка Ромеї.

Прџ сфїџїа са дп ачестъ прокіетъчїзне дпшї іеа дпдръзнеалъ а дпдемпа не кредїџчїошї, ші дпкъ токмаї къ кзвінтеле сфїнтеї скрїпъзрї, ка съ аскълте де ачеїа, карії нъ аскълтъ де дпнъратъл, ка съ дпнъ къ зпгзрїї ачеїа, карії с'аџ скълат асзпра дпнъръџіеї ав-стріаче, ші карії акжм ші дп Ардеал съ бат дппро-тїва ошїлор дпнърътеџї, ші асзпра наџізнілор челор кредїџчїоасе дпнъръџіеї.

Прџ сфїџїа са дпшї рїдікъ гласъл пентрх зчігашїї сфетнічїлор дпнърътеџї, ші пентрх зпгзрїї чеї кззъџї де тжпа ромжнілор сілїџї а се апъра не сіне, іар де кредїџчїошї сџї чеї оторжџї фъръ нічі о віпъ нъшї адзче ашпте.

Че е таї тжлт! прџ сфїџїа са дпкъ ші аме-ніпъџ ромжнілор, къ де нъ вор дпнџ къ факџізнъ чъ терорїстїкъ, адекъ дакъ вор дпнџ къ дпнъратъл, вор венї дпн џара зпгзрџскъ мії де мії асзпра лор ші дї вор пръпъді.

Прџ сфїџїа са прекжм се веде, нъ врџ съ џїџ де кжртзїрџ чъ леџїзїтъ а џереї, де дпалтъл џенерарїџ-командо, каре кжртъеџе џара къ дрептъл дат дела дпълдатъл дпнърат ші дп нътеле дпнъратълї, ші апої къ кзвінтеле с. апост. Павел къръ Романї кап 13: „Тот сзфлетъл съ се свзпъ стъпжпїлор челор



mai дпалте, кѣчї чел че се дппротївеще стѣлжпїрїлор, лї Дѣмнезеѣ се дппротївеще“ дї дндеамнѣ пе ротжнї ка съ цїпѣ кѣ ачеїа, каре пѣ рекѣноск пе ачеастѣ пѣтере лецїзїтѣ, ба кїар съ ошеск дппротїва еї. Маї дпколо прѣ сфїнцїа са дндеамнѣ пе кредїнчощї кѣ кѣвїптеле с. Петрѣ I. кап 2, 6, 13, 14 ка съ се плече дппѣратѣлї шї челор трїмїшї дела джїсѣл, шї апої цїне кѣ ачеїа карїї оторжрѣ пе трїмїсѣл дппѣратѣлї дп діета дїн Пеща, пе Фелдмаршалѣл комїтеле Ламберг.

Прїн фаптеле ачесте прѣ сфїнцїа са спре неснѣса дѣрере шї рѣшїнаре а нацїонеї сале аѣ кѣзѣт дп пѣжѣтѣл некредїнцїеї кѣтрѣ дплѣцѣтѣл дппѣрат, шї че есте дпкѣ шї маї дѣрерос! врѣ съ авѣтѣ пе ротжнї дела кредїнцѣ ачѣтѣ, пе каре аѣ пѣзїт'о некѣтїт дп тоате тїмпѣрїле, шї съї факѣ кѣлѣкторї де жѣрѣтжнѣтѣл пе каре л'аѣ дпоїт дп кѣтпѣл лїбертѣдеї.

Комїтетѣл есте копвїнс, кѣ нацїонѣ ротжнѣ се ва дпфїора де асемїне сфѣтѣрї але прѣ сфїнцїеї сале, пѣ ле ва да крѣзѣтжнїт, шї пѣ ле ва зрїна, чї ва пѣзї некѣтїт кредїнцѣ кѣтрѣ дплѣцѣтѣл дппѣрат, шї ва аскѣтата дїн тоате, порѣнчїле дпалт. денерарїѣ-командо.

Кѣ тоате ачесте, кѣ маре дѣрере, дар дїн даторїѣ, прокїамѣ комїтетѣл пе тоатѣ нацїонѣ ротжнѣ, ка съ пѣ се алѣпече дела кредїнцѣ кѣтрѣ дплѣцѣтѣл дппѣрат, прїн асемѣнѣ прокїетѣчїзнї, шї прокїамѣ шї пе прѣ сфїнцїа са кѣ тоатѣ серїосїтѣтѣ, ка съшї регрѣгѣ ачеа аполоцїѣ а некредїнчощїлор, шї прїн о прокїетѣчїзне потрївїтѣ кѣ жѣрѣтжнѣтѣл дїн кѣтпѣл лїбертѣдїї, съ дндрентезе тот че аѣ стрїкат прїн ачѣ прокїетаре несокотїтѣ.

Фрацї ротжнї! дпкѣ одѣтѣ, съ пѣ кредїцї мїнчїзнїлор лїї Кошѣт, Ваї шї Леменї, кѣ Іелачїчї шї чеїлалцї денерарї дппѣрѣтѣдї ар фї бѣтѣдї; ачестїа сѣнт прѣтѣтїденѣ дпвїнгѣторї; іар вої дпкрѣзѣндѣзѣв дп дрептѣтѣ воастрѣ сперацї дп Дѣмнезеѣ пѣрїнтеле нацїонїлор, шї фїцї копвїншї, кѣ анѣл 1848 есте чел маї де пе зрѣтѣ ал тїрѣнїеї знѣзрѣдїї, шї чел дїнтѣїѣ ал дпвїереї нацїонїлор асѣпрїте. Съ трїаскѣ дппѣратѣл пострѣ Ferdinand I.!)

Сївїїѣ 1. Ноѣмврїе (20. Окт.) 1848.

Сїмеон Бѣрнѣдїѣ, Георгїѣ Барїдїѣ,  
прешедїнте. секретарїѣ.

\*) Coprinsulu polemicu si spiritulu hostile alu acestui actu esitu dela comitetu se pöte explica si respective excusa prea bene dein töte faptele terroristiloru cãte au precessu pãna in acelea dile, cumu si dein coprinsulu si stilulu in care esia prochiãmatiunile si alte acte ale guberniului revolutionariu terroristicu. In cãtu pentru nefericitulu archiereu, comitetulu facea fõrte bene, dëca tienea inãntea ochiloru impregiurãrea, cã la ambii archierei le comissese insusi imperatulu Ferdinandu inca dein Iuniu, cã se recunõsca pe ministeriulu ungurescu si se i se supuna; maї incolo, cã pe Lemeni dupa-ce vonise dela Pesteã si romanii nu voiserã a'lu recepe in Blasiu, ilu strimtorãra terroristii in Clusiu, unde potї dice, cã elu a scrisu a ceea ce i s'a dictatu in pëna, buna-õra cã si mitropolitulu Neofitu in Bucuresci in lun'a lui Iuniu alu aceluiasi anu; in fine cã si celalaltu archiereu se

32. Comitetulu nationalu D-lui St. Moldovanu v.-prefectulu din scaunulu Mediasului si alu Seghisiõrei!

Dupa catu cunõsce comitetulu, v.-prefectur'a ce se intinde in scaunulu Mediasului si alu Seghisiõrei, anca nu este organizata dupa cum aru trebui. Dn. Axente Severu, prefectulu legiunei din Blasiu, pe care ilu insarcinãse comitetulu cu acea lucrare, gramaditu cu multe trebi, se vede cã n'a avutu tempu de a se ocupa cu ceru'ta organizatie. In acësta impregiurãre comitetulu te numesce pe Santi'a ta v.-prefectu in acele doue scaune; si te invita cã fara cea maї mica intãrdiere se pui tõta silinti'a spre a organiza acea v.-prefectura intocmai dupa instructiunile ce ti s'au tramisu intru acëst'a. Cu acësta ocasiune comitetulu iti maї scrie, cã in amendoue scaunele aceste se renduesci in fiacare cate 2 comissari, cari se lucredie cu totu zelulu si activitatea in trebile recrutatiunei, spre a potë dobandi teciori catu se va potë maї multi. Comitetulu si acum cã si maї nainte prin alta scrisõre, iti face aducere aminte, cã se nu uiti a scrie comitetului despre ori-ce, catu de desu, si macaru de 2 ori pe septemana.

Sibiu 24 Oct. (3 Noem.) 1848.

Simeonu Barnutiu m. p. presiedinte.  
Aaronu Florianu secretariu. \*)

La Nr. 32 a). Длї Ст. Молдован вице-префектѣл дїн сказнѣл Медиашѣлї шї Сїгїшоареї.

Д. Генерал Командо прїн ordinãziñѣ са ddto. 3 Nov. (24 Okt.) 1848 сѣѣ Nr. 4432 дпкѣнощїнцѣѣ пе Комїтет, кѣ чержд трѣвїнцѣ а се десфїндѣ Комїтѣтѣл Алѣа сѣперїор, а гѣсїт кѣ кале а дппѣрѣдї сателе респектїве пе ла сказнеле шї дїстрїктеле дпвечїнате; прїн зрѣтаре пентрѣ сказнѣл Медиашѣлї а хотѣржт сателе зрѣтõаре: Alsó Gezes, Boja саѣ Bell, Bürkös, Felsó Gezes, Hidegviz, Ingodally, Istina, Kövesd, Martonfalva, Martontelke, Mihályfalva, Oláh Ivánfalva, Peterfalva, Rovás, Sajko, Saldorf, Szászveszszöd, Vetsérd. Zalakna, шї пентрѣ сказнѣл Сїгїшоареї челе маї дела вале: Almakerék, Beze, Fejéregyháza, Telek, Földszin, Héjasfalva, Kerest, Rudally, Sárpatak, Szászujfalu, Szederjes, Volkány, Zoltány.

Комїтетѣл дѣ ачѣста дп кѣнощїнцѣ Сфїнцїеї тале спре а шї кѣм съ те регѣлез атѣт дп трѣбїле мїлїтаре кѣт шї челе адмїнїстратїве шї економїче, каре се цїн де вїчепрефектѣра Сфїнцїеї тале.

Дп операцїїзнеа рекрѣтацїїзнеї с'а фѣкѣт регѣлѣ генералѣ, ка дела 150 сѣфлете съ се іа зп рекрѣт.

tienù mortisiu de instructiunile luate la Enipontu (Innsbruck), Vien'a, Pesteã, pãna in Octobree, candu br. Puchner ilu provocã se'si alëga una dein doue: ruperea cu Kossuthianii, séu captivitate in Alb'a-Iuli'a. Ci despre acesteã voru esi maї tardiu si alte documente. Red.

\*) Originalulu ilu pastrediu la mine.

M. St.

Агентъм кѣт де тѣлѣ дин черкѣл дн карѣ се дн-  
тінде активитатѣ Сѣингіеи тале.

Сибіѣ 24 Окт. (3 Нов.) 1848.

Симеон Бърнѣд, прешединте.  
Аарон Флоріан, секретар.

La Nr. 32 b). Instrucțiuni.

1) Commissarii dinpreuna cu suboficiriulu si vi-  
cetriibunulu voru merge in tóte satele, si voru nu-  
mera sufletele dupa protocolé, si voru vedea cât  
recruti cadu pe satu, socotinduse un recrutu dela  
150 de suflete.

2) Voru conscrie pe totii junii dela 18 pena la  
38 de anni.

3) Voru chiema pe quei que voru vrea se intre  
de buna voie la militie pe 3 anni, caroru apoi sa-  
tenii le voru face scutelele cu care se voru invoi.

4) Daca nu s'aru afla voluntiri, voru trage sorti  
mai intaiu din quei que suntu de 18 anni, apoi daca  
nu va esi numerulu querutu, voru trece la quei de  
19, si apoi la quei de 20 de anni, si asia mai in-  
colo, pene se va implini numerulu.

5) Quei que nu voru avea feciorii acasa, si le  
va esi sortea, aqueia voru trebui se pue unu altu  
omu in locul recrutului.

6) Din o casa nu se va lua mai multu de unulu,  
socotinduse aqueasta si pentru quei que au acumu  
fecioru in catane dela recrutati'a trecuta.

Sibiiu 3 Noemb. 1848.

Simeon Barnuti,   
presiedinte.

(Va urma.)

Pe langa alte anuntiuri biografice tragemu a-  
tentiunea lectoriloru nostru la

Raportulu cátra Mari'a Sa Domnitoriulu  
asupra lucrariloru ministeriului cultelorú si alu in-  
structiunei publice din 15. Nov. 1875.

In press'a periodica romana se vedu adesea ce-  
le mai diferitorie opiniuni despre starea scóleloru  
in Romani'a. Este tempulu cá dupa optu ani se mai  
védia publiculu informatiuni esite in acésta cestiune  
principale dein pen'a ministrului, mai alesu candu  
acesta vine dsa insusi cá se'si insociésca raportulu de  
observatiuni critice, asupra caroru apoi citimu in a-  
celasiu tempu, anume in „Press'a“ dein Bucuresci  
unele critice totu interesante. In marea lipsa de  
spatiu, ne marginimu asta-data a scóte dein memo-  
raturulu raportu numai

Tabell'a sinoptica a scóleloru satesci dein Ro-  
mani'a, infintiate dein fondurile statului, con-  
formu noei organisari in tóte districtele:

Numele districtelorú	Scótele rurale vechi inainte de 1. Septembrie 1875	Scótele rurale astadi in fiintia
Argesiu . . . . .	126	130
Bacau . . . . .	50	57
Bolgradu . . . . .	32	38
Botosiani . . . . .	26	40
Braila . . . . .	25	28
Buzeu . . . . .	101	105
Cahulu . . . . .	12	17
Covurlui . . . . .	48	52
Dambovitia . . . . .	80	85
Dolju . . . . .	105	111
Dorohoiu . . . . .	29	35
Falciu . . . . .	29	33
Gorju . . . . .	117	122
Ialomiti'a . . . . .	52	60
Iasi . . . . .	41	45
Ilfovú . . . . .	66	74
Ismailu . . . . .	3	4
Mehedintiu . . . . .	152	154
Muscelu . . . . .	76	81
Neamtulu . . . . .	35	45
Oltu . . . . .	60	70
Prahova . . . . .	68	79
Putna . . . . .	27	33
Romanu . . . . .	55	53
Romanati . . . . .	67	70
Rimnicu-Saratu . . . . .	44	47
Sucéva . . . . .	36	44
Tecuciu . . . . .	50	51
Teleormanu . . . . .	70	84
Tutova . . . . .	70	71
Valcea . . . . .	114	112
Vaslui . . . . .	31	44
Vlasica . . . . .	64	74
	1961	2138

**BIBLIOGRAFIA.**

Avemu satisfactiunea de a pune in fruntea ca-  
thalogului de astadi una dein acelea carti, de care  
noi asteptamu celu pucinu de ani treidieci si o ce-  
ruseramu la diverse ocațiuni prin press'a periodica.  
De multu regularea cantariloru basericesci era do-  
rinti'a unanima a acelorú crestini, alu caroru audiú  
musicale se infiorá de anarchi'a in care cadiuse mu-  
sic'a eclesiastica. Lips'a de uniformitate in acésta  
musica se póte caracteriza in cátuva prin cunoscu-  
tele expressiuni, pe care le audiai in unele institute:  
„Eu cantu pe munténia, tu canti pe moldovenia, elu  
canta pe psaltichia, Petru canta cá in Rusi'a, Georgie  
cá la Carlovitiú, Ioanu cá in baserica grecésca din  
Veneti'a, Simionu cá in cea grecésca dela Vien'a,

Andreiu canta in choru pe harmonia, Nicolae cá la patriarchia si cá pe la santulu Munte etc. etc.

In midiuloculu acestei anarchii vene preas. sa parentele Archiereu Ghenadie, fostu episcopu de Argesiu, membru alu santului sinodu si presedintele comitetului-redactoru alu „Bisericeii orthodoxe romane,” cá se dea in manile tuturoru persóneloru basericesci:

„Albin'a musicala. Coprindiendu in sine tipurile cele mai usitate ale Prosomiiloru (Podobiiloru) celoru optu glasuri, facute a se canta intocma cá in grecesce, si Canturi serbatorale dein Triodu, Penticostariu, Octoichu si Minee, aplicate la tipuri intocma cá in grecesce, de Archiereulu Ghenadie, fostu episcopu de Argesiu. Cu binecuvantarea inaltu preasfintitulu Archiepiscopu si Mitropolitu alu Ungro-Vlachiei, Primatu alu Romaniei si Presiedinte alu sfantulu sinodu, D. D. Calnicu Miclescu. 1875, Bucuresci. Tipografi'a Toma Todorescu. Mantulas'a, strad'a Planteloru Nr. 9. — 8<sup>o</sup> mare, pag. 216. Pretiulu 3 lei noi.“

Cá unii carii abia apucaseramu a invetia in anii de anteiu ai teneretieloru nóstre cele optu glasuri si troparele pe muntenia, câte unu Cheruvicu si Axionu pe moldovenia dela mosiu-nostru, nu suntemu de locu competenti a ne da nici-o parere despre noulu productu alu venerabilelu archiereu; citindu inse prefaciunea din frunte cartiei, adressata lectoriloru, póte cunósce ori-cine cumu amu cunoscutu si noi, cá auctorulu „in acésta cale inca ne mai calcata intru atáta intindere de vreunu altu romanu, a intempinatu dificultati fórte mari la fia-care pasu atatu din caus'a lipsei de accentu la silab'a propenultima, cátu si mai multu din caus'a prolixitatiei limbei romane, provenita din necapacitatea ei de a forma vorbe compuse cá cea grecesca; cá-ci vorbele compuse in grecesce, dau in romanésce cantitate de silabe indoita si intreita, in cátu nu incapeau tóte silabele in scurtulu spatiu alu melodiei, si a trebuitu se aléga numai vorbele câte incapeau, si care dá si accentulu cerutu de not'a melodiei, si intielesulu textului.“

Dara se binevoiésca a citi ori-cine prefaciunea intréga; éra passagiulu citatu de noi la loculu acesta ilu recomandamu nu numai la cantareti, ci si la poetii, la tradúctorii si preste totu la literatii carii se ocupa de limb'a nóstra. De multu observase fericitulu Eliadu, cá limb'a nóstra pe langa ce nu e synthetica, ci analitica, cá tóte sororile sale, apoi este si camu polisillaba, ceea ce multi dintre scriitorii de ai nostrii nu vreu se observe nici pàna in dio'a de astadi, apoi adesea, in locu de a mai inpucina, tocma dein contra, mai adaoga sillabe la unele cuvente, fàra nici o trebuintia.

Intr'aceea noi ne inchiaiemu recenziunea cu unu altu passagiu alu prefatiunei: „Avemu,” dice auctorulu venerabile alu Albinei musicale, „deplina con-

victiune, cá acésta carte va da o noua impulsione musicei bisericesci, si o va destepta din amortirea in care jace.“

Conventiunea comerciala cu Austro-Ungari'a (textu romanu si francesu dupa textulu oficialu si corectatu dupa originalele aflate la onor. ministeriu de esterne) insocita de espunerea de motive a dlui ministru de esterne, de raporturile delegatiloru din camera si din senatu, precumu si de mai multe discursuri tienute in camera cu ocaziunea discutiunei acestei conventiuni. Bucuresci 1875. Pretiulu 2 lei noi.

Dela ilustrulu si venerabilele nostru vechiu amic in dile rele cá si in dile bune, primimu urmatori'a Programa.

In tempulu acestu atátu de criticu si nefavoratoriu pentru poporulu romanu, este numai sanetatea si scól'a ce-lu póte ferí de perire. Acesti doi factori binefacatori trebue dara ingrigiti si cultivati din resputeri. Sanetatea se pastréda déca ne vomu adopera a urma in tóte activitatile nóstre pre cátu se póte legiloru naturei, déca nu ne vomu departá dela dulcele sínu alu mamei nature, care cu o abundantia 'lu intinde ascultatoriloru fii ai sei. Norm'a séu regulele, dupa cari avemu se ne indreptamu in directiunea acésta — si cari ale cunósce cere necesitatea absoluta — ni le da Highien'a. Desvoltarea corporala amesuratu reguleloru highienice, in armonia cu desvoltarea spirituala bineintielésa, ar fi se ni-o dea cas'a parintésca si scól'a. Déra tocma aici e bub'a; cá-ci atátu parintii cátu si invetiatorii cea mai mare parte nu scriu de unde se incepa, cum se pasiésca successive, si unde se se opréscá! Dupa esperientia ce mi-am potutu castigá pe acestu terenu in unu restempu mai bine de 25 de ani cá consiliariu si inspectoriu de scóle, in multe scóle de ale nóstre si in diferitele parti ale patriei nóstre, am devenitu la convingere, ca invetiamentulu se propune cum se propune, acusi dupa norme mai multu au mai pucinu didactice, acusi numai dupa o empiria grósa, ucigatori'a si de talentulu celu mai eminentu, éra educatiunea, adeca desvoltarea corporala si intelectuala a eleviloru dupa regule highienistice-didactice, e departe de a se si numí desvoltare; ea e asia precum o da natur'a ori-carui omu. — Si de unde se fia si invetiatu acésta barbati nostri? Unora le lipsescu cartile, altora cunoscinti'a limbiloru, in cari se afla scrise astfelu de carti.

Cá se ajutu dara desvoltarea copiloru nostri, fiitoriloru cetatieni — dupa óresi-care norma, dupa óresi-care metodu, atátu in cas'a parintésca de locu dupa nascere, cátu si mai tardiu in scóla, si se o aducu in armonia cu invetiamentulu éراسi metodicu asia, cá spriginindu educatiunea invetiamentulu, si invetiamentulu educatiunea, se resulte de aci intarirea

corpului — sanetatea si desvoltarea mintii, mi-am facutu de problema a intreprinde ceva, si acésta intreprindere mi s'a parutu mai ducatória la scopu prin o fóia periodica, in care se dau indigitatiuni despre totu ce atinge sanetatea si scól'a, parintiloru, invetiatoriloru si tuturoru barbatiloru, cari se voru interesá de acésta cestiune atátu de ponderósa.

Aflandu dara ajutoriu materialu necessariu pentru acésta intreprindere din partea celoru amentiti, voiu edá o fóia periodica sub numire: Highien'a si scól'a, care se ésa in tóta septeman'a joi'a, in formatu octavu mare, cu pretiu de 4 fl. pe anu, de 2 fl. pe  $\frac{1}{2}$  anu si de 1 fl. pe  $\frac{1}{4}$  de anu.

Prenumeratiunea se face la subscrisulu in Temisiór'a, mai cu inlesnire prin asemnatiuni postali, éra fóia se va espeda regulatu in tóta septeman'a.

Cá se nu mai insiru multe, insemnu, cà Nr. 1 cuprinde urmatoriulu materialu: 1. Tabl'a votiva, adeca ceea ce a disu lordulu Derby despre introducerea Highienei in scóla. 2. Educatiunea (in genere). 3. Principiale universali ale metodicei. 4. Esercitiuale gimnastice elamentari. 5. Esercitiuale audiului si ale organeloru vorbirei. 6. Istori'a educatiunei si a invetiamentului la antici, si adeca la hebrei. 7. Date statistice. 8. Miscelle. 9. Din chili'a copiiloru. 10. Tusea si regusial'a la copii.

Suntu rogati dara dd. protopopi, inspectori de scóle, preoti, invetiatori si tóta onorabil'a inteligintia, care doresce desvoltarea si sanarea poporului nostru, a me spriginí in acést'a intreprindere, óresi-cumu grea, dara mie — pàna inca provedinti'a 'mi va mai tiené poterile, cu atàta mai placuta, cà ci nu asiu vré se ducu cu mine in mormentu unu materialu de atàta insemnatate si se-lu ingropu cá si talentulu lenesiului si alu sgîrcitului, fóra a aduce fructe, ci se fructifice cá talentulu servului bunu si credintiosu in-sutitu si inmiitu.

Domniloru colectanti se va da alu diecelea exemplariu cá rabatu.

Temisiór'a, 1 Decembre 1875.

Dr. Vasiciu.

### In locu de invitare noua la prenumeratiune

facemu apellu la statutele asociatiunei nóstre, si chiaru la titlulu ei.

„Scopulu asociatiunei e inaintarea literaturai romane si cultur'a poporului romanu in diversele ramuri, prin studiu, elaborarea si edarea de opuri, prin premie si stipendie pentru differitele specialitati de scientia si arte si alte asemenea (§ 2).“

In § 3. se prevede tiparirea si vendiarea de opuri scientifice, precumu si conlucrari speciali ale membriloru asociatiunei.

„Asociatiunea va sustienea o fóia periodica in fascióre nelimitate, destinata pentru publicarea afaceriloru ei si pentru latirea miuluióceloru inaintarei de literatur'a romana si cultur'a poporului romanu (§ 33).“

Secretariulu primariu redige fói'a periodica si organulu de publicitate alu asociatiunei (§ 16).

Unulu din drepturile si datorintiele comitetului este „a primi operatele scientifice trimise si a le censura séu de sine, séu prin censorii ce'i va designa adunarea generala“ (§ 32).

Sciti DV. alu cui spiritu vorbesce mai virtosu din acesti §§-i ai statuteloru? La constituirea ei a fostu adunata flórea si lamur'a natiunei, cu mitropolitii si cu toti functionarii inalti in fruntea sa, redactorulu inse alu statuteloru nóstre a fostu mitropolitulu Andreiu baronu de Siaguna, dupa cele trei proiecte elaborate separatu, de Tim. Cipariu, G. Baritiu, Ioanu Puscariu\*); si pentru cá natiunea se nu se póta abate usioru dela scopurile acestei asociatiuni, éta cumu isi legà ea insasi vointi'a sa: „Adunarea generale póte propune modificari in statute, inse acésta numai prin voturile din  $\frac{2}{3}$  parti ale membriloru presenti, si modificatiunile propuse numai atunci voru avea valóre, déca acelea voru castiga inalt'a aprobare. Inse scopulu si caracterulu Asociatiunei nu va potea devení obiectu alu debateriloru si alu conluseloru adunariloru sub nici una conditiune (art. 24).“

Ce a voitu natiunea nóstra candu a luat acésta decisiune in eternu memorabile, si ce a voitu Maestatea Sa Franciscu Iosifu I., candu cu prea inalt'a sa resolutiune din 6 Septembre 1861 a confirmatu statutele nóstre clausulate asia precumu se vede in § 24? Monarchulu si natiunea au voitu, cá limb'a, literatur'a si cultur'a poporului romanu se faca progrese in infinitu. Labor sine fine.

Generatiuni care succedeti celei betrane! Onorati umbr'a redactorului statuteloru din 1861, executati testamentulu ce v'a lasatu adunarea constituanta, si petrundeti-ve de sublimatele scopu pe care'lu avuse Monarchulu inaintea ochiloru confirmandu statutele si dicundu: Asia voiu se fia: poporulu romanu aparatu de sceptrulu meu, se'si cultive limb'a si literatur'a, scientiele si artele, industri'a si agricultur'a intru tóta libertatea; éra déca eu totusi ii punu vreo pedeca, aceea este, cá se nu póta face regressu!

Romani, ascultati de acea voce sublime dela 1861, care a esitu din pén'a monarchului vostru! —

Red.

\*) Vedi cuventarea episcopului Andreiu Siaguna din  $\frac{9}{21}$  Martiu 1861 in actele acelu anu dela pag. 37 inainte.